

Deze tekstuitgave is vervaardigd door medewerkers van de Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal o.l.v. Nicoline van der Sijs en Hans Beelen. De tekstuitgave vormt een onderdeel van de elektronische Woordenbank Nederlandse Dialecten (eWND), op www.meertens.knaw.nl/dialectwoordenboeken/

Prof. dr. K. Heeroma, Woordenlijst bij: Veluws en Drents uit de 18de eeuw. Bron: *Driemaandelijks bladen* 12 (1960), 97-116.

aas. Zie *heel*.

achterhek. Zie *hek*.

achterrong. Zie *rong*.

aker. **aker*, een yzeren pot, die diepachtig is, wat naauw van boven om in te koken. Ook wordt deze naam aan zeker soort van koperen ketels gegeven, die uit één stuk geslagen zijn.

aversten. *aversten*, op een na de slechtste soort, van het gene [*men*] uit den hennip waar van men linnen maken wil hekelt. Op veluwe maken de boeren linnen niet van vlas maar van hennip.

balk, balker. *balk*, hier door verstaat men op veluwe het bovenste gedeelte van een achterhuis boven de balken van de gebinten die met slieten en staken beleid worden, en waarop men vervolgens hooi, stroo, en ongedorscht koorn bergt. In de betuwe noemt men het *balkert*.

balk, dus wordt het voornaamste stuk hout aan een ploeg genoemd.

In Drenthe wordt het woord balk, of balker altoos in de eerste beteekenis gebruikt. Balken schaaten, is de koorngarven van den wagen met een vork met een lange steel naar boven steeken.

beduusd. beduuseld. *beduusd*, op veluwe gebruikt men dit woord in den zin van obstupefactus. Een boer zegt: ik ben (sta) beduusd, glad beduusd. Denkelyk van den zelfden oorsprong met duizelig, duizelingen.

In Drenthe zegt men beduuseld.

beer, beerig. Zie *burg*.

bef. *bef*, dit woord heeft op veluwe noch zyne algemeener beteekenis. Men spreekt hier van de beffen aan de hemden d.i. de kragen.

Altoos wordt 't woord bef van den halsboord van een hemd in Drenthe gebruikt. Het overblyfzel der kragen daar onze voorouderen zo mee pronkten, by de Predikanten noch in gebruik, noemt men hier in onderscheiding daar van befje.

bergkaak. Zie *kaak*.

bigge. Zie *burg*.

blekken. Slieten *blekken*, d.i. de bast van de slieten afdoen. Blak en blekken moeten beide de betekenis van bloot, open hebben.

Dit woord is my in Drenthe niet voorgekomen. {p.98}

boeken. *boekbank, boekhamer*, voor beukbank, beukhamer, op en met welke het ykenhout geklopt, gebeukt wordt om het zelve van zynen bast te ontdoen.

Deze beide woorden zyn my hier niet voorgekomen. 't Verbum boeken is hier zeer gemeen. Men boekt hier den stokvisch.

boer. Hy is den *boer* op, d.i. hy is uitgegaan naar buiten, naar de boeren. *Hij is den brink op, hy is uitgegaan naar den brink. Drenthe.*

boeken. Zie *boeken*.

boschtra. Zie *tra*.

braken. Hennip *braken*, de hennipstokken met een daar toe geschikt werktuig breken, en den hennip van dezelve reinigen. Is dit braken het zelfde met breken?

Dit woord, in den zin van den bast van vlas of hennip breken, is, zo ik meen, overal gebruikelijk.

briffenderen, briffendeersel. **briffendeersel*, een woord van de wolkammery: wol die noch eens moet gekamd worden, en dit heet *briffenderen* (Scherpenzeel). Ik heb waargenomen dat de meeste kunstwoorden van dat handwerk noch fransch zijn. Of dit briffenderen ook van eenig fransch woord dus verbasterd zy wete ik niet.

brink. Zie ook *boer. brink*, dezen naam draagt standvastig de open plaats die achter of voor een boeren huis is, welke men in holland de *werf* noemt. 't Woord schynt echter een algemeener beteekenis te hebben. Zeker plein midden in een dorp met gras bewossen heet de *brink*. Zoo is het te Heerde, te Lunteren en elders. Zelfs heeft men den *brink* te Deventer. *Brink wordt in Drenthe noit in den eersten zin, voor 't geen men in Holland de werf noemt, gebruikt, maar beteekent daar altoos een gemeen stuk grond met gras bewassen, rondom of langs 'twelk de huizen gebouwd worden. Dat men in Holland de werf noemt, heet hier de hof, d.i. niet zo zeer de moestuin, die men hier de gooren, gaaren, gaarden noemt, maar een byzonder groen stuk lands om te weiden, voor, achter of rondom de woning. De Pastoors Hof is aan myne weeme een schoon stuk weide land by 't huis.*

brommen. **brommen*, met genoegen, met vrolykheid ergens van spreken. 't Is dus op veluwe in gebruik, men zegt ook aldaar in dezelfde beteekenis:

Hy zat hier van die zaak te *ruischen*. {p.99}

broodkraak, broodplank. Zie *kraak*.

buis. *buis*, op veluwe een vrouwenrok doorgaands van rooden duffel.

Buis is in deze beteekenis in Drenthe niet bekend. Een buis (men spreekt het uit alsof er een e in was) is hier 1) een vrouwenjakje voor en achter zonder plooiën dicht om 't Lyf sluitende, 2) een kleed van een boer in de zyden met schuine geeren naar beneden wyd uitlopende, gelyk de Schippers dragen.

buus, buusse, is in Drenthe, dat men elders de tas, den zak van een kleed noemt.

burg. een *beer* is een mannetjes verken dat niet gecastreert is.

een *burg*, of *barg* is een gesneden mannetjes zwijn.

zog, moervarken. *In Drenthe motte altoos.*

keu, een jong varken. *Bigge ook wel in Drenthe.*

beerig, van beer, zie boven. Een zog die genegen is te paren is beerig. Op dezelfde wijze zegt men van een merrie in Bommelerw. in zulk geval: zij is *paardig*.

gild, adj. en subst., een gesneden zog.

Dit wordt in Drenthe juist zo gebruikt, behalve paardig.

buten. *buten*, zoo denk ik, het zelfde met boeten, vuur aanstoken, op veluwe onder de boeren. Ik heb ditzelfde woord in dezelfde beteekenis ook elders meenigmaal hooren gebruiken, vooral in Groningen en ommel, waar men het byna *buiten* uitspreekt.

Wanneer ik op de uitsprake van dit woord, 't welk in Drenthe, de Graafschap Zutphen en elders zeer gemeen is, lette, kwam 't my voor, dat men schrijven moest boeten, om dat men het zo uitspreekt, als in de Graafschap Zutphen voeten, dat daar klinkt vueten (ik kan den klank beter met de tong slaan dan met de pen teekenen).

buus, buusse. Zie *buis*.

dak, dake. Zie *deken* en *lunt*.

deeg. *deeg* hebben, wel te vrede zyn, gezond zyn. Hy heeft goed *deeg*: hy kan daar ter plaatse wel aarden of hy wordt dik en vet.

Men gebruikt dit woord genoegzaam in dezelfde beteekenis in Drenthe, maar standvastig tweegreepig, men zegt altoos zonder uitzondering: Hy heeft goed dege. Zo moet het wezen.

deken. Heeft het huis een *deken* of een *dak*? vraagt men op veluwe. Een *dak* bestaat uit pannen, een *deken* uit riet of stroo.

Van dit onderscheid weet men in Drenthe niets. Een dake is hier een dak van riet of stroo: voorts een pannendak, leiendak enz. {p.100}

del, deel, deele. Duin en *del* vinden wy by de poëten, een *del* is in Bommelerwaard een landlaagte die 's winters onder water staat en niet gebouwd wordt. Op de veluwe noemt men zulk een plaats ook *del*.

Deel, op veluwe, de grond van het boeren achterhuis op welke gedorscht wordt en die niet geplaveid maar met Leem wel vast gemaakt is, in de huizen van arme luiden heeft men ook wel zulke vloeren die worden een *deele-vloer* genoemd.

Ik meen dat men te groningen alle vloeren ook houten en geplaveiden *deel* noemt. Hier toe moet het woord *delen* zeker soort van planken mede behooren.

In 't Zutphensche zegt men het valt *daal* of het valt *deel*, dat is het valt op den grond.

Deele is in Drenthe de dorschvloer van Leem gemaakt. Ik meen dat men in het naburig Graafschap Benthem den dorschvloer ook de delle noemt, al is dezelve met groote schone Benthemer steenen gevloerd, gelyk de deelen daar doorgaands zyn.

Del is volgens 't gebruik alles wat lager is dan de oppervlakte van een ding. Hy is pok dellig = bezet met pokputjes enz. Ik geloof ook dat men in Groningerland allerlei vloeren deelen noemt maar kan het niet zeker bevestigen.

't Valt dale, deele wordt hier altoos gebruikt in den zin van 't valt op den grond. Dalen schynt de wortel te zyn.

diessen. Zie *rokken*.

eek, eekerig. *eek* beteekent op veluwe de bast van 't ykenhout daar run van gemalen wordt. Hiervan

eekmolen

eekzak e.z.v.

Dit wordt door 't gebruik by de Drenthen bevestigd.

Eekerig wordt gebruikt van alles, dat de verwe en den smaak van een bast heeft aan zich getrokken.

eenter, eenwinter. *eenter*, een schaaap dat een jaar oud is. Ik meen dat in groningerland een *enter* een jong paard van een jaar en een *twenter* een van twee jaren is, doch dit eischt nader onderzoek.

Enter zegt men in Drenthe van een eenjarig paard, en schaaap. 't Is volkomen zeker, dat de Hr. van den Berg van groningerland hier boven schrijft.

Eenwinter zegt men in 't Zutphensche.

eimet. Zie *etgroen*.

eng, enk, es, esch. *eng*, dus noemt men op veluwe een streek hoog bouland, zeer gebruikelijk is het daar in dezen zin. Ik meen dat het woord *es* of {p.101} *esch* in Drenthe dezelfde beteekenis heeft.

Enk zegt men in de Graafschap Zutphen, in Drenthe gebruikt men dit woord niet.

Es of esch is hier de streek bouwland, daar de boeren van een dorp al het zaailand hebben by een liggen, wordende de byzondere akkers door zware keisteenen van een gescheiden; men heeft hier zulke essen, die in de lengte een uur gaands beslaan.

enter. Zie *eenter*.

es, esch. Zie *eng*.

etgroen. **etgroen*, het nagras, na dat het land gemaaid is. In Bommelerwaard zegt men *eimet*.

gaaren, gaarden. Zie *brink*.

gaauw. *gaauw*, dit wordt op veluwe gebruikt om te beteekenen dat iemand gezond is. Hij is weer *gaauw*: hy is van zyne ziekte weder gebeterd. Dit gebruik is algemeen.

In dezen zin is dit woord in Drenthe van een algemeen gebruik.

gaffel. Zie *gavel*.

gast. *gast*, een hoop van 8 korengarven. Het koorn wordt op zulke *gasten*, of hoopen op het veld te droogen gezet in den oogst.

Ook zo in Drenthe.

gavel, greep. Werktuigen van den landbou: een *gavel* is een vork met twee tanden, een *greep* een vork met 3 of 4 tanden.

Spreekw.: hy loopt van de *gavel* in de *greep*, i.e. hy komt van kwaad tot erger.

Composita:

mestgreep,

schudgavel.

Gaffel is hier in Drenthe een werktuig geheel van hout met twee of drie takken aan 't eind; waarmee 't koorn onder 't dorschen wordt verschud, boven genoemd schudgavel.

Greep is hier een spade van een byzonder maaksel dienende om 't land om te spitten; onder aan de steel voorzien met een soort van houten laddertje, waarop de werkmans voet zet om het scherp yzer dat onder aan is, in den grond te drukken.

Vork is een werktuig van yzer met een houten steel, mistvork met drie tanden, hooivork, kleiner met twee tanden.

Schoeffel een gewone schop; scherp en beneden spits.

geer. Zie *uieren*. {p.102}

geut. *geut*, denkelyk het zelfde met goot. Zeker gedeelte van een boerenhuis dat geschikt is om het kaarngereedschap e.z.v. te wassen en te bergen heet in gelderland de *geut*. Men heeft op die plaats veelal een pomp.

geweldig. *Dit woord heeft een zeer zonderling gebruik op veluwe. Het is *geweldig* drie uren, hij is *geweldig* beter, dat is: het moet zo aanstonds 3 uren wezen, hy is byna volkomen hersteld. Sommigen zeggen 't dus: het is *geweldig* na drie uren, hy is *geweldig* na beter.

gier. Zie *uieren*.

gild. Zie *burg* en *gust*.

ginds heen. Hy is een man *ginds heen*, zegt men van iemand daar men geen goed getuigenis van geven kan, en van wien men 't geen men weet niet zeggen wil.

Men zegt in drenthe: Hy is een mensche zo hen = heen, juist in denzelfden zin.

goor. *Een lage, moerassige landstreek heet op veluwe een *goor*. Men zegt ook van drank hy smaakt *goor*, *goor* bier, *goore* melk etc.

gooren. Zie *brink*.

greep. Zie *gavel*.

gurrig. **gurrig*, wordt van een mensch of beest [*gezegd*] dat niet gezond is. Ook van gereedschap dat niet in goeden staat is. Nader is my de beteekenis van dit woord niet bekend.

gust, gild. *gust*, gebruikelijk van koeien en andere melkgevende dieren. Een *guste* koe, is een koe die geen melk geeft. Meer algemeen is *gust* vee, alle rundvee dat geen melk geeft.

In de Betuwe gebruikt men in deze zelfde beteekenis het woord *gild*.

Ik twyffel of het bovenstaande nauwkeurig is. Gust vee, is vee dat niet met jongen is, niet draagt, ofschoon het voor een tyd noch wel melk geeft. 't Past op alle vee, en wordt hier wel eens van een vrouwe gebruikt die geen kinderen krygt; men zegt: Zy loopt gust heen.

haaf. **haaf*, zekere schroef waarmede het dak van een hooiberg wordt naar boven gewonden.

haam. *haam*, een dikke zware lederen kraag met hair opgevold, om den hals {p.103} van een karpard aan welke de kar met keetens vast zit en waar mee het paard gemaklyk trekt.

Karren gebruikt men in Drenthe niet, dus heeft men geen haamen van noden. In de Graafschap Zutphen zyn ze zeer bekend.

haard. *haard*, met den klank der gr. *êta*, het vertrek van een boerenhuis waar in men zyn verblyf houdt, en waarop de eigentlyke haard of haardstede is. Men onderscheidt op veluwe te wonen op den *haard* en te wonen in de kamer.

Dit is en drenthe even zo in gebruik; de haard (met dezelfde klank der gr. êta) is de keuken. Men zegt hier de heerd veegen, 't legt'er zo over de heerd enz.

hak. De hakken zyn de hielen op veluwe en elders in de landprovincien.
Ook in Drenthe.

heel. *De *heel* ook wel het *aas* d.i. de nageboorte van een koe.

heen. Zie *ginds heen*.

heerd. Zie *haard*.

heester, heister. **heester, heister*, beteekent op veluwe een jongen eiken of beuken boom dien men wil opkweken.

heet. *heet*, heide, het gewas van de heide, waarvan men heibezems maakt.

Hier van:

heetveld = heiveld,

heetmaaien = heimaaien.

Heet voor heide, heb ik nooit gehoord in Drenthe.

hek. het *kisthek*, de bank van een boerenwagen daar de voerman op zit.

het *achterhek*, ik geloof dat men dit in Holland *krat* noemt, de breede hooge plank die een boerenwagen van achter sluit.

Voor kisthek, zegt men in Drenthe, de voerkist; achterhek als hier boven.

hen. Zie *ginds heen*.

hiep. *hiep*, een hakmes dat men gebruikt om staakhout klein te hakken.

hilde, hilt. de *hilt*, die plaats in een stal die boven de beesten is. Zy dient om stroo te bergen 't welk van het vee vervolgens zal gebruikt worden.

In Drenthe zegt men, de hilde.

hof. Zie *brink*. {p.104}

holtken, houten. *houten*, het zegt het ykenhout hakken, en het zelve ontdoen van deszelfs bast.

holtken, in Drenthe, maar wordt daar niet bepaald enkel tot eikenhout, maar gebruikt in 't gemeen voor in 't hout werken; de menschen die dit bedryf om hands hebben, noemt men holtkers.

**houten*, al kloppende den bast van 't eikenhout afdoen.

hooivork. Zie *gavel*.

hoornwoest. **hoornwoest*, adjunct., 't beteekent dolheid of razerny van een rundbeest.

houten. Zie *holtken*.

hozen. *hozen*, uitgesproken met den klank der fransche au. In verscheiden provincien worden de kousen *hozen* genoemd, ook op veluwe.

In drenthe zegt men hoozen (met een zeer scherpe oo) en zeer zelden kousen.

hul. **hul*, op veluwe hoog land. Ook verdient het aanmerking dat *hul* een vrouwenmuts beteekend. A. v. d. Berg in een bruiloftdicht: Een wyde *hul* beschaduwde haar wezen. L. W. ik haal my zelve aan by gebrek van andere voorbeelden. Hier van:

hullen, hulde, gehuld.

hulsel.

kaak. *bergkaak*, een plank die op zekere hoogte van een volle koornberg op staken ligt, en waarop men iemand plaatst om 't koorn hooger op te geven. Denkelyk is dit woord het zelfde met de *kaak*, de strafplaats.

kar-lig. Zie *lig*.

keu. Zie *burg*.

kisthek. Zie *hek*.

klafter. Dit woord dat by de hoogd. in deze beteekenis zeer bekend is, is zoo my van anderen verzekerd wordt op de bovenveluwe ook in gebruik in den zin van een vadem, 6 voeten.

klang. *Het koorn *klang binden*, dat is over den duim, een kunstwoord der boerinnen op veluwe.

klang, subst., de knoop van een strooband die gebonden wordt om een koorngarf of stroobos.

klappen. *klappen*, een byzondere wyze van dorssen, wanneer de garven {p.105} maar een weinigje gedorst wort om naderhand een tweede dorssing te ondergaan. Hier van:

geklapte weit = tarw garven die deze klapping ondergaan hebben.

**klappen*, uitklappen, een kunstwoord van den Landbouw, het koorn half uitdorssen.

kleeren. Zie *tuig*.

knuppel. De *knuppel* moet rond gaan. Deze spreekwijs wordt in de Landrechten van veluwe gevonden en is uit dezelve zeer in gebruik. Zy wil zeggen: Elk moet zyn beurt hebben. In het doen van een heerdienst voor het gemeene land moet de knuppel rond gaan en die op zyn beurt zulk een dienst waar neemt die is de man die de knuppel heeft.

kolder. *kolder*, een vrouwen kleed dat om 't lyf sluit byna als een jak, doch sonder mouwen. Dracht der boerinnen in den zomer op veluwe.

koppel. *koppel*, zeker soort van hek aan den ingang van een stuk land.

koude hand. *de koude hand*, een meubel van een boeren huis, bestaande in een yzer beugeltje met een krommen haak aan yder end, 't welk dient om een heeten ketel van het vuur te nemen.

kraak. *kraak*, een plank in de boeren woning die aan den zolder vast gemaakt op eenigen afstand van den zelven hangt en waar op men den voorraad van gebakken brood legt, die dikwils al groot is, om denzelven tegen muizen e.z.v. te bewaren, een *broodkraak*.

Dit noemt men in Drenthe de broodplank.

krang. *krang*, omgekeerd. De koussen *krang* aantrekken = het binnenst buiten.

Op veluwe, en elders in de binnenprovincien.

Ook bestendig in Drenthe.

kwazen. *kwazen*, de dunste takken van gehakt ykenhout, dat de moeite niet waardig is om van bast ontkleed te worden.

laken. *laken*, dit woord wordt op veluwe vooral by de boeren van het linnen gebruikt. Een *laken* op 't veld = een stuk linnen dat gebleekt wordt.

Ik weet niet dat men een webbe d.i. stuk linnen, dat gebleekt wordt hier een laken noemt, maar ik meen wel gehoord te hebben: De boek- {p.106} weit staat als een laken op 't veld. N.B. in zulke woorden als laken spreekt men aan de overyssele grens en in 't westen van Drenthe by Steenwyk de a uit volmaakt met den klank der griekse êta. Zo ook water, vader enz.

land. Zie *schraa* en *schraai*.

ledders, leeren. *leeren*, dezen naam dragen de zyplanken van een boeren wagen.

overleeren, smalle houten reepen met knoppen die bovenop de zyplanken van een boeren wagen geplaatst worden.

In Drenthe noemt men deze zyplanken ledders.

lig. *de kar-lig*, een kussen op den rug van een karpaaft aan 't welk de karboomen vasthangen.

loop. Zie *velling*.

lunt. *lunt*, een bos gedorscht stroo, van minder soort, onderscheiden van een beter sortering die *dak* genoemd wordt.

mathaak. *mathaak*, een werktuig dat in 't koorn maaien gebruikt wordt om het stroo by een te houden onder 't maaien.

Dit werktuig wordt in Drenthe genoemd welhaak, en het werk, dat men 'er mee verricht, wellen.

melkstop. Zie *stop*.

mestgreep. Zie *gavel*.

mistvork. Zie *gavel*.

motte. Zie *burg*.

musch. *Een *musch* in zyn eigen berg jagen, eene Veluwsche spreekwijs. Ze zegt: iets doen tot zyn eigen nadeel. Een boer die de *musschen* in zyn eigen berg joeg, dat ze daar zyn koorn opvraten zou zeker zyn eigen belang weinig behartigen.

naaf. de *naaf* of *nave*, dat gedeelte van een wagenrad dat aan den as naast is en waar in zich de *speeken* of spaken vereenigen.

Dit is ook zo in drenthe, maar het vooruitstekend gedeelte der nave, is daar de tuit of toet.

Hiervan een gemeen spreekwoord: het op de toeten toe 'er doorzetten = het wagen op 't uiterst, om zyn voornemen te bereiken.

neindig. **neindig*, op veluwe druk bezig, naarstig aan 't werk. Vooral is dit onder Barneveld gebruikelijk. {p.107}

neul, nul. iets *nul* of iets *neul* zetten, b.v. een emmer *neul* zetten = een emmer onderst boven gekeerd nederzetten.

nueren. Zie *uieren*.

ongemak. Bijzonder gebruik van dit woord op veluwe: hy zit (of hy is) vol *ongemak* d.i. hy heeft veel streken, schelmstukken onder de leden.

In dezen zin is mij dit woord niet voorgekomen, maar wel voor een zekere bepaalde kwaal of ziekte. Van de veeziekte zegt men hier al zeer gemeen het ongemak onder 't vee: zy heeft 't ongemak, zegt men van een vrouwspersoon, die de maandelykse zuivering heeft enz.

optouwen. Zie *touw* en *touwen*.

opwegen. den berg *opwegen*, dit zegt het dak van eenen hooiberg naar boven werken.

oven. De zwarte man is uit den *oven*. Een algemeen zeer gebruikelijk spreekwoord onder de boeren op veluwe. Het wil zeggen: de *oven* is heet zoodat de zwartheid binnen in den zelven is uitgebrand.

overleeren. Zie *leeren*.

paardig. Zie *burg*.

peel, peelen. *peel, hairpeel*, de hairband waar mede de vrouwen het hair opbinden.

Dit woord is in Drenthe niet bekend, maar men heeft hier een werkwoord peelen met iets, in den zin van, langdurig en met inspanning, ergens meê bezig zyn. Zou dit ook van dit peel komen?

pink. *pink*, een rund van ½ jaar tot een jaar oud, tusschen een kalf en een vaers.

Ook zoo in Drenthe.

plag(ge). *plaggen* zijn zeer dunne zooden die van de oppervlakte der hei afgestoken en onder de mest gemengd worden. Dit woord is ook in de Mejerij in gebruik. Men spreekt op veluwe van

plagmaaien = plaggen van de hei af hakken.

plaggezicht, het werktuig waar mee men plaggen maait.

plagturf, turf die boven van de hei is afgestoken.

Plagge zegt men in Drenthe, men verstaat er 't zelfde door.

Plaggen stikken, men steekt die hier met een schop.

Voor plagturf zegt men hier zodden = zooden die men boven van de laagten in 't veld, dat veenachtig is, afsteekt. {p.108}

ploeg, broodploeg. een *broodploeg* is een krom stuk houts waarin men het broodmes vastmaakt, en dat men achter den arm vast zet om gemaklyk groote harde roggebrooden klein te snyden.

pluis, mestpluis. *pluis, mestpluis* ('t wordt op veluwe met een lange u uitgesproken), een toebeide mesthoop die ten dele uit koe- of paardsmest, ten deele uit de opperkorst van de heide met de planten die daar aan vast zitten bestaat, en die onder malkander ligt te broeien of te rotten, om vervolgens op het land gebragt te worden.

rees, reeës. Zie *rennig*.

reiden. *De koe *reidt* (dus zal 't moeten geschreven worden, want rijden spreekt men hier rieden uit) na 't kalven = om te kalven, parturit.

rennig. *rennig*, een ooi die genegen is te paren is *rennig*.

In drenthe zegt men standvastig in dezen zin, De ooi is reeës of rees en noit anders.

repels, reppels. *repels*, rechtopstaande houten voor aan de stallen, aan welke de koeien worden vastgebonden, en tusschen welke zy den kop doorsteken als zy eten.

Reppels in de Graafschap Zutphen, in Drenthe zegt men stalpaal.

reute, reuten. Zie *rooten*.

ring. Zie *velling*.

rokken. *rokken*, het vlas of de hennip die op de knol van het spinnewiel zit, om gesponnen te worden. Hier van:

rokkenen, verbum, eigentlijk vlas of hennip op de knol van 't spinnewiel doen.

't Rokken is in Drenthe de bal of knol waar om het pensum, de diessen gewonden wordt, de diessen 'er om doen is rokkenen. N.B. diessen is zekere hoeveelheid van vlas, zo veel als in eens om 't spinrok gaat.

rongen. *rongen*, stylen tegen welke de zyplanken van een boeren wagen vast staan. Men heeft boven elk rad een *rong*, *voorrongen* en *achterrongen*.

Ook zo in Drenthe: de twee houten beweegbaar op de voor en achter as rustende waarin de rongen vastzitten zyn de schämels met den klank der gr. éta.

rooten, reuten. *reuten* zecht men op veluwe, *rooten* zegt men elders van het {p.109} vlas of den hennip wanneer het in 't water ligt om te rotten. Rotten, rooten, reuten zullen 't zelfde zyn.

Men zegt in Drenthe, 't vlas leyt in de reute en in de rotte zonder onderscheid, maar niet het vlas rotten; altyd het vlas reuten.

ruischen. Zie *brommen*.

ruit. **ruit*, groente, van klaver, gras, of ander gewas, dat op veluwe opzettelyk gekweekt [*wordt*] om met het zelve het vee op stal in den zomer te voeden.

ruithof, een stukje lands waarop ruit gekweekt wordt.

schaar. *schaar*, het yzer aan de ploeg dat de aarde onderst boven keert. Veluwe, Betuwe.

schaaten. Zie *shoten*.

schad. My wordt van anderen verzekerd dat dit woord op de bovenveluwe de opperkorst der hei beteekent die als turf verbrand word. Hier ter plaatse heb ik 't niet horen gebruiken myns wetens. Hier van: *schadturf*, *schad halen*, e.z.v.

In de Graafschap Zutphen is dit woord in dezen zin gebruiklyk, niet in Drenthe.

schamel. Zie ook *rongen*.

schamele luiden, zyn op veluwe Bedelaars.

hy is *schamel*, hy is beschaamd, durft van schaamte niet spreken.

Even zo in Drenthe.

schaper, scheeper. *schaper*, op veluwe standvastig de naam van een schaapherder.

In Drenthe zegt men standvastig scheeper.

scheut, schieten. *De rogge *schiet* slecht, ook: de rog heeft weinig *scheut*, dat daar komt weinig rogge uit het stroo in het dorssen.

schier. *schier*, adj., word op veluwe gebruikt van een rundbeest, dat niet zwaarlyvig is, een ranke koe zou men in Holland zeggen.

My heugt dat ik in de Suiker Raffinaarderijen dikwils heb hooren spreken van *schiere* vormen, dat zyn aarde Suikervormen, die nooit te voren gebruikt waren.

Schier beteekent in Drenthe een beest dat niet geheel vet, en ook niet mager is; het beest is schier = het ziet er tamelyk wel uit. Zou dat schier ook vermaagschapt zyn aan 't verouderd werkwoord schieren, partiri, dividere? Een beest daar 't vet en mager by verdeeld is. Van een

gemeen mensch, die net op 't lyf is, wiens klederen wel slegt maar niet gescheurd of morsig zyn, zegt men: die mensch is {p.110} schier. Schier, alleen. Het is schier vet, het is alleen vet. Het is schier, boter, 't is alleen boter. Drenthe.

schoeffel. Zie *gavel*.

schoten, schaaten. *schoten*, verbum, koorn van den wagen in den koornberg opgeven. Dus wordt het woord absolute op veluwe gebezigd.

In Drenthe zegt men schaaten. Balken schaaten is daar 't koorn van den wagen op de balken met een vork opgeven, 't woord wordt hier noit op zich zelfs alleen gebruikt maar altyd zegt men balken schaaten. Zie balk.

schraa, schraai. *schraai*, mager, ongedaan, ziekelyk. Zeer gemeen op veluwe.

schraa, mager, wordt veel gebruikt van bouwland dat niet wel gemest is; waar van men ook zegt: het land is 'er uit. Drenthe ook van vee.

schraa luidjes, geringe menschen, die even dagelyksch brood hebben.

schraa, nauwlyks, Schraa een pond, schraa een schepel, nauwlyk een pond enz.

**schrae, mager, ongedaan, ziekelyk, vervallen.*

schudgavel. Zie *gavel*.

slenk, slink. *slenk*, veluwe, *slink*, betuwe, een lage modderige plaats, een gat, of put of kuil in de weg.

Dit wordt in dezelfde beteekenis hier gebruikt maar niet dikwyls.

slieten. een *sliet* is een lange dikke wilgen, of elzen of ook wel essen staak, veel grooter dan een boonen staak.

Slieten zyn in Drenthe de houten, die over dwars op de balken gelegd worden om daar op het koorn te bergen tot dat het gedorssen wordt, evenveel van wat hout. De eiken worden hier meest gebruikt. Een sliete is hier dikker dan 12 gewone boonenstaken, zy moeten al vrij zwaren last dragen. De naam slieten wordt hier alleen aan de houten tot dit gebruik geschikt gegeven, die worden hier standvastig zo genoemd.

smachten. **smachten*, subst. plur., zeker samenvoegsel van stroo dat aan de zyden van het dak eens koornbergs gehangen wordt om de opening tusschen het dak en het opperste deel des koornhoops te sluiten voor de vogels.

smook. *smook*, een hol in den grond over welk men een stelling van staken en takken maakt, waar op men den hennip legt nadat hy in de lucht gedroogt is. Men brand in dat hol vuur om den hennip noch meer te droogen. {p.111}

snaar. **De beteekenis van Schoonzuster is bekend. Op Veluwe is het een adjectivum, een snaar vrouwspersoon = knap, helder, zindelyk, welgedaan, fraai.*

speeken. Zie *naaf*.

speeten. Zie *wim*.

spieren. **Profr. Scheidius verhaalde my onlangs waargenomen te hebben dat boeren omtrent harderw. om hunne appelen die zy te koop brachten aan te prijzen verzekerden dat zy gespield d.i. uitgezocht waren.*

sprei. Men zegt de hennip ligt in de *sprei* d.i. hy ligt op het veld uitgespreid om na het rooten te droogen. Veluwe. In de betuwe zegt men van 't gemaide gras dat gehooïd wordt het hooi ligt in de *sprei*.

Het vlas ligt in de spreï, 't hooy ligt in de spreï, is in Drenthe van een zeer gemeen gebruik.

spulk. *spulk*, dit zegt men van een koe, of ander vroulyk dier dat paren wil, tochtig noemt men het elders.

stalpaal. Zie *repels*.

stik. **stik*, steil.

stoel. **stoel*, een werktuig waar mee men het dak van een hooi of koornberg opweegt d.i. opwindt.

stop, melkstop. *stop, melkstop*, een vat in 't kaarnhuis, dat dient om de kaarnmelk te bergen en te bewaren.

storten. **storten*, met de ploeg, zekere byzondere wyze van Landploegen op veluwe. Men spreekt ook van *stortvoren*.

stortkar. **stortkar*, een kar die men achter over werpt om er den last af te storten.

streeksel. **streeksel*, zekere lange smalle harde houten, waar mee de boeren hun scherp gereedschap wetten.

strooien, streien. *strooien*, op veluwe zegt het absolute stroot of ander ruigt onder de stalbeesten leggen, om het zelve tot mest te maken. De koeien *strooien*.

De stal strooien (of streien, de e uitgesproken als de gr. êta) is, {p.112} in Drenthe, van een zeer gemeen en standvastig gebruik. Men zegt van allerhande kwaad stroo of ruigte: 't is goed om te streien.

teken, tekken. *teken*, subst. plur., ongediert van de schapen, dat zich in derzelver huid vasthecht. Dit ongedierte is onder dezen naam op veluwe zeer bekend.

tekken in Drenthe en de graafschap Zutphen.

toet, tuit. Zie *naaf*.

touw, touwen. *touw*, de *touwen*, of het *getouw*, met dit woord wordt beteekent in het algemeen alles wat tot een gespan behoort. Met *getouw* reizen d.i. met rytuig. Hier van het verbum *optouwen*, abire, proficisci. In Holl. zegt men hy gaat *opdouwen*, mogelyk is dat eene verbastering van dit verbum.

De touwen, het gansche paardegereide dat tot een boeren gespan behoort, meest echter wordt het gebruikt van die touwen welke aan den ploeg gebruikt worden. De paarden zijn den heelen dag in de touwen geweest, is te zeggen, Zy hebben den geheelen dag gewerkt, geploegd. Drenthe.

tra. een *boschtra*, een smal streekje lands, slechts eenige weinige voeten breed 't welk om een bosch loopt en dat dikwils wordt omgeploegt op dat er geen heiplanten in groeien. Men maakt zulk een *tra* om de bosschen, om den brand van de hei, zoo die ontstaat daar tegen te stuiten en de bosschen te beveiligen. Men spreekt ook van een *zandtra*, een kring van biesbossen of takkebossen waar mee men een zand op veluwe omringt opdat het niet verder voordloope.

tuig. *tuig*, dit woord beteekent in 't byzonder de wollen kleederen die tot een menschen lyf behooren in onderscheiding van de linnen kleeren, deze laatsten heeten in onderscheiding de *kleeren*. Het *tuig* en de *kleeren* = wollen en linnen.

Het onderscheid tusschen tuig en kleederen is my in Drenthe niet gebleeken.

Tuig beteekent daar zonder onderscheid linnen en wollen kleederen, zelfs het dekzel op 't bed, is hier het tuig. Men moet weten, dat het dekzel der gemeene lieden meestal bestaat uit een eigengereedde deken, en de wollen kleederen, alles dat een boer by dag draagt, dekt hem des nachts.

twenter. Zie *eenter*.

uieren. Men gebruikt het van een koe, die haast zal kalven. Men zegt dat zy vier weken te voren begint te *uieren*. 't Zal willen zeggen dat er {p.113} melk in de uiers begint te komen. Doch het uier wordt op veluwe het *geer* of het *gier* genoemd.

Nueren, nuieren spreekt men dit uit in Drenthe, volmaakt in den zelfden zin. Het uier is hier ook het gier.

vaalt. *vaalt, mestvaalt*, het *vaaltgat*, de plaats waar de mesthoop geleid wordt, en om dat die gewonelyk achter het boeren achterhuis geplaatst wordt heet die plaats altyd de *vaalt*.

In de graafschap Zutphen heeft men zulke mestvaalten, niet in Drenthe.

vaargat. *vaargat*, de plaats op welke men op een stuk land rydt, vaart zegt men op veluwe. Dit geschiedt over eenen dam door de sloot die 't land omringt, en op die plaats is geen hakhout gepoot, zoo dat daar een gat is in de heg die 't land omringt.

vazel, vazelvet. *vazel*, dit woord is my geheel onbekend, doch op veluwe zegt men van een beest het is *vazelvet* of

het is te *vazel*, dat is te zeggen half vet.

vazelvet zegt men in Drenthe, anders ook wel wanvet, voor niet vet. Vazel wordt daar noit alleen gebruikt.

veet, vette. *veet*, een woord van 't spinnewiel. 't Zegt een gehaspelde streen of streng garen. *Dit woord is my niet voorgekomen in Drenthe. In het graafschap Zutphen spreekt men van een vette hair, een bosje hair:*

hy trekt hem een vette hairs uit het hoofd.

veld. *te veld gaan, te veld zyn*, dit wordt van alle uitgaan gezeid. Gaat hy niet na de kerk, vraagt iemand, en 't antw. is: hy is al *te veld*. Deze uitdrukking is by allerlei soort van menschen op veluwe zeer gemeen.

velling, velge. *velling*, de periferie van een wagenrad wordt dus op de veluwe genoemd.

Vellegen zyn in Drenthe de stukken of deelen, die in één gesloten, de periferie van een wagenrad uitmaken. Kiliaan schryft velge en verklaart het modiolus rotae en nu ben ik van oordeel, dat men hier, als men dit woord zou schryven ook velgen in pl.n. zoude schryven, 't welk ik in de uitsprake zo niet onderscheiden kon.

Velge is zeker het rechte woord in plurali velgen. De periferie van 't rad is hier de loop, de ring.

verik. **verik*, dit is een gedeelte van den balk of zolder in een boeren achterhuis doorgaands midden in aan wederzyde van een opening die {p.114} gelaten wordt om hooi of koorn op af te laten.

verkenbak. Zie *zeuning*.

verleggen. Men zegt van een koe zy heeft het kalf *verlegt* wanneer zy ontydig kalft.

In Drenthe zegt men vertyen, vertyden. De koe heeft het kalf vertyd.

verspochten. **verspochten*, verstikken, dat boek is *verspocht* d.i. het is op een vochte besloten plaats verstikt, bedorven.

vertijden, vertijen. Zie *verleggen*.

verwegen. *verwegen*, iemand op weg ontmoeten. Ik heb hem niet *verweegd*.

vette. Zie *veet*.

vichteren. De ware beteekenis van dit woord weet ik niet. Het is op veluwe zeer gebruikelijk.

Een boeren dienstmeid verhuurt zich op voorwaarde dat zy in den winter 8 of 14 dagen zal gaan *vichteren*, dat is haar vrienden bezoeken en aldaar voor haar zelve naaien, spinnen e.z.v.

vit. **vit*, een yzeren beugel aan het dak van een koornberg, die om de bergroe heen gaat en waar in een gat is in welk men met een pin van yzer dien men *vitnagel* noemt den berg vastzet.

vleut. **vleut*, ondiep, van een rivier.

voerkist. Zie *hek*.

voet. *te voet rijden*, stapvoets te paard rijden.

Niet bekend in Drenthe.

voorrong. Zie *rong*.

voort. **voort*, substant., in overijssel en op veluwe betekent het een weg, een steeg.

vork. Zie *gavel*.

wannen. **Hier van daan wanmoolen*, een handmolen, die het koorn uitwant.

wanvet. Zie *vazel*.

webbe. Zie *laken*.

weeme. Zie *brink*. {p.115}

weesboom. *weesboom*, een hout dat boven over een wagenvoer hooi of koorn vastgebonden wordt, om het zelve aldus by een te houden.

't Zelfde hout wordt in Drenthe altoos zo genoemd.

weit. Zie *klappen*.

welhaak, wellen. Zie *mathaak*.

werf. **werf*, een gedeelte van het spinnewiel, waarover de snaar loopt.

werf, een gedeelte van een zicht (falx), de stok waar aan men de hand slaat.

wim, wieme. de *wim* in de schoorsteen, een hout waaraan men vleesch worst e.z.v. te rooken hangt. Gelderl.

Wieme zegt men in Drenthe; maar de wiemen is niet alleen of ook zo zeer in de schoorsteen; als wel even buiten de schoorsteen, een byzondere plaats tusschen de balken der zoldering; daar men aan houten speeten, den voorraad van vleesch; als die eerst in de schoorsteen een weinig gerookt is, 't geheele jaar door hangen laat.

wol scheuren. **wol scheuren*, een woord van de wolkammerij, ééne soort van wol uit vele vellen te samen brengen om die door een te kammen. (Scherpenzeel.)

zakken. **zakken*, een byzondere sorteering uit den geheelden hennip. Men spint er gaarn af daar het linnen voor de koornzakken van geweven wordt.

zandtra. Zie *tra*.

zeuning. *zeuning*, een *verkenszeuning*, een langwerpig vierkante bak waar in men de verkens eeten geeft draagt dezen naam op Veluwe. Die zelfde bak heet in 't graafsch. Zutphen een *verkenszomp*.

Zo is 't: in Drenthe noemt men dit eenvoudig een verkenbak.

zodden. Zie *plag*.

zog. Zie *burg*.

zo hen. Zie *ginds heen*.

zomp. Zie *zeuning*.

zul. *zul*, een hout aan de koestal in het welk de repels van onder by den grond vast zitten, zie *repels*.

Dit hout wordt in Drenthe ook de zul genoemd en ook overgebracht in 't gemeen op 't hout of steen van een deur, dat men anders den dorpel noemt. {p.116}

zwad. 't *zwad*, in het maaien moet elke maaier zyn *zwad* houden, dat is hy moet recht uit op die zelfde streek blyven die hij met zyn zeissen bezwaaien kan. Zou *zwad* ook van *zwaaien* kunnen komen. Veluwe. In groningerland is dit zelfde woord. Men zegt daar 't hooi ligt in 't *zwad*.

Ik meen dat dit ook in Drenthe gebruiklyk is.

zwart. 't *zwart* in 't koorn, een ongemak in 't gewas op 't veld, de koornkorrels zyn dan in de airen gelyk aan stof of gemalen koffij. Men noemt het elders brandkoorn.

Ook in Drenthe.